

ENTREVISTA

Harold Bloom

Crític literari nord-americà

J.C./R.G. Quan Borges va venir per darrera vegada a Barcelona, en el Paraninf de la Universitat, un estudiant li va preguntar per la literatura catalana i ell va respondre: "Només conec l'obra de Raimundo Lulio". Vostè, en canvi, en el seu discurs parla, a més a més, de Lull, Espriu, Foix, Rodoreda i Perucho. Això vol dir l'exclusió de Riba i de Gimferrer respecte de la llista que apareixia en l'apèndix d'"El cànon occidental" del 1994. Ha revisat el seu cànon català? Coneix l'obra de Josep Carner?

H.B. El meu interès per la literatura catalana va començar amb l'estudi de la poesia provençal, tot i que, per descomptat, no és la mateixa llengua. Si pensem que avui hi ha uns nou milions de catalanoparlants, la quantitat i riquesa de la literatura catalana, malgrat el llarg període franquista, és extraordinària. Penso, fins i tot, que el cos de la poesia catalana del segle XX és més ric que el de la castellana malgrat la generació del 27 amb Alberti, Lorca i Hernández. Espriu és d'una grandesa que no trobem en la poesia catalana, o gairebé en qualsevol altra llengua, des

FRANCESC MELCION

d'Ausiàs March. Tot i això, Baltasar Porcel em comenta que la novel·la catalana té avui més força que no pas la poesia. Pel que fa a aquesta diferència a què es refereixen, es deu senzillament a que les llistes són una cosa terrible. La que apareix a *El cànon occidental* va ser publicada en contra del meu desig, em va ser imposada per la meva agent literària i el meu editor de Nova York. Vaig escriure-la, però no vaig pensar-hi gaire. Aquestes coses no tenen importància. No fa gaire van trucar-me d'Argentina per preguntar-me quin autor preferia: Shakespeare, Dante o Cervantes. Què podia respondre? Només se'm va acudir la resposta que va donar James Joyce quan van preguntar-li quin escriptor s'enduria a una illa deserta: "M'agradaria poder dir que Dante, però em sembla que hauré de triar l'anglès Shakespeare. És més ric". En qualsevol cas, això de les llistes és irrellevant.

J.C./R.G. Les pistes que ha donat en el seu discurs sobre el futur de la narrativa (absència d'enciclopedisme, art narratiu amb tendèn-

cia a ellipsi) suggereixen que les propostes d'Italo Calvino per al nostre mil·lenni anaven pel bon camí. A més, la poètica de l'autor italià té molta relació amb la de Perucho, un autor que vostè admira...

H.B. Sí, tenen molt a veure. De fet, quan Calvino havia de dictar les conferències de la càtedra Charles Eliot Norton, cap al 1985, va trucar-me i va dir-me: "Professor Bloom, ja sé que haig de fer sis conferències, però només en tinc cinc". És tracta de peces notables, però potser no són autèntiques lliçons, per inacabades... I sí, Perucho és exemplar. Acabo de rellegir l'edició en anglès d'*Història natural*. És un llibre molt amè, hilarant. Un dels llibres més divertits que he llegit mai.

J.C./R.G. Ha parlat en alguna ocasió d'Internet com de...

H.B. Internet és un desastre. ¿Creuen que la millor manera d'afavorir la literatura catalana és buscant una pàgina sobre Espriu a la xarxa? En un poema, totes les paraules són significatives i s'han de mirar amb atenció. Un poema s'ha

▶ ▶ ▶

▶ Una ambició –digna de Lady Macbeth– de poder intel·lectual. Paradoxes i enginy propis de Hamlet. El físic de Falstaff i la mateixa melangia, que es transforma en la nostàlgia del rei Lear per un regne –el de la gran literatura– que s'està perdent. La figura i la trajectòria de Harold Bloom són plenes de paral·lèls shakesperians, traïcions, enemistats i virulències incloses. I segurament és en ells on hem de buscar els motius profunds pels quals ha dirigit totes les seves energies vers la re-invenció de Shakespeare en aquest canvi de mil·lenni.

A diferència d'allò que ens passa amb el geni de Stratford, de Bloom sí que en coneixem la biografia. Va néixer a l'est del Bronx el 1930. Va aprendre el jiddisch i l'hebreu abans que l'anglès i als quatre anys, segons ell mateix explica, va posar-se a llegir en aquesta llengua tot i que no sabia ben bé com es pronunciava. Després d'estudiar a Cornell i Yale, el 1955 s'incorporà com a professor d'aquesta última universitat, on encara exerceix.

Ja des de la publicació del seu primer llibre, *Shelley's Mythmaking*, el 1959, i dels seus posteriors estudis sobre el romanticisme anglès, la seva tasca crítica despertà una enorme controvèrsia a l'àmbit acadèmic nord-americà: el seu rebuig de l'ortodòxia del New Criticism i la seva oposició frontal a les tesis de T.S. Eliot sobre la poesia romàntica el condemnaren a un cert isolament intel·lectual que, amb tot, no féu més que augmentar la seva popularitat.

Posteriorment, arran de la publicació de *La angustia de las influencias* (1973), centrà l'exercici crític en un concepte renovador i ambigu: el de l'angoixa. Segons aquest llibre i d'altres, la poesia romàntica anglesa –i tota forma d'expressió literària– és el resultat de la repressió, per part de

El reinventor de Shakespeare

R. G. / J. C.

l'autor, de la influència dels seus predecessors, fet que condueix inevitablement a la consideració *agonística*, una mena d'*element competitiu*, de la literatura. Les ressonàncies psicoanalítiques d'aquesta nova manera d'entendre el procés creatiu l'acostaren en certa mesura al grup de professors de Yale que marcaria les tendències dels estudis literaris dels anys vuitanta. Tot i que actualment Bloom rebutgi tota vinculació deconstruccionista, el cert és que són molts els qui veuen en aquest moviment un dels punts de partida de les seves reflexions sobre el fet literari. En qualsevol cas, aquesta concepció de l'escriptura i la lectura el duria a establir una de les bases de tota la seva obra posterior: la necessitat que el crític reconstrueixi el llegat que ha dut l'autor a escriure com ho ha fet, tot i que sigui en un sentit negatiu: "La força de qualsevol poema són els poemes que ha aconseguit deixar al marge".

El desenvolupament d'aquesta poètica *negativa* com a motor de la història literària i el profund debat sobre el cànon que feu trontollar les bases de tot el sistema acadèmic i crític nord-americà durant els anys noranta el dugueren a escriure la seva obra més influent, debatuda i faraònica: *El cànon occidental: els llibres i l'escola de les edats* (Columna i Anagrama, 1995). Al llarg de les seves quasi 600 pàgines, Bloom proposà els escriptors i les

obres que conformen, segons ell, la columna vertebral de la literatura d'Occident, i aprofità per a censurar totes aquelles tendències que constitueixen *l'escola del ressentiment*: feministes, multiculturalistes, deconstruccionistes, marxistes, neohistoricistes, crítics culturals, foucaltians, ideòlegs del sexe i diverses dotzenes més de *ressentits* que resumeix, en més d'un dels seus textos, com a *professors de hip-hop*. Per Bloom, només hi ha dos valors que serveixen per a jutjar la literatura: la profunditat espiritual i la brillantor estètica. Res de política, doncs, ni de moral: llegir un poema com si es tractés d'un document social i no pas d'un humil intent d'ampliar la nostra existència purament solitària és un acte de revenja contra la grandesa de la nostra cultura.

LA NOTORIETAT PÚBLICA

Fou precisament *El cànon occidental* el llibre que permeté a Bloom assolir una notorietat pública que potser només pugui compararse, en els nostres dies, amb la de George Steiner i Jacques Derrida. La profunda incorrecció política dels seus judicis i el seu irat rebuig de les noves tendències educatives dels Estats Units, que a poc a poc van introduint-se a Europa, serviren per a aixecar una polèmica que ha posat novament damunt la taula el debat al voltant de l'estudi de les humanitats. La crítica nord-americana l'acusà d'elitista i pes-

simista –condicions que ell mateix reconeix– i només al nostre continent ha estat interpretat de forma majoritària, i amb comptades reticències, com un humanista que reivindica el poder multiplicador de l'experiència de la literatura, cansat del lamentable estat de l'educació moderna.

Fa uns mesos va arribar a les nostres llibreries *Shakespeare. La invenció de lo humano* (Anagrama), una apassionada anàlisi de l'obra de qui considera l'escriptor que "imposa el model i els límits de la literatura". Assaig voluminós que analitza una per una les obres del dramaturg, es tracta de l'explicitació d'una tesi que ja apareixia a la seva obra anterior: Shakespeare no només va inventar-se la noció de personatge modern, individual i allunyat dels arquetips, sinó que amb aquesta invenció va configurar les bases psicològiques de tots els éssers humans d'arreu. Gràcies a això, proposa, la seva obra ha substituït la Bíblia en les nostres consciències. Si existeix la possibilitat de buscar un paradigma de llibre sagrat al nostre món més o menys laic, es tracta de l'obra completa de Shakespeare.

Després de *Com llegir i per què* (Empúries / Anagrama, 2000) el rastre de la influència brutal de Shakespeare és novament resseguit a *El futur de la imaginació* (Empúries / Anagrama), un volum que inclou com a pròleg el discurs que va llegir ahir en la recepció del Premi Catalunya 2002. Un cop d'ull al llistat de noms que centren l'atenció dels 26 assajos breus (pertanyents a la col·lecció de monogràfics de crítica literària de l'editorial Chelsea) permet veure quines són les estacions principals de l'estela shakesperiana: des de Stendhal fins a Saramago, passant per Tolstoi, Faulkner, Borges, Bellow i Iris Murdoch. El segle XXI, pel que sembla, i en part gràcies a la reinvenció de Harold Bloom, serà el cinquè segle de William Shakespeare.